

důraznější doložení jeho aktuálnosti, o důkaz toho, že psát o sociologii malého národa nemusí být nutně archaizujícím literárním cvičením z dějin sociologie.

Za mimořádně cennou pokládám část o I. A. Bláhovi: Kiliás boří „bláhovský mýtus“, který se v Čechách poslouchá s nekritickým zaujetím, jakoby přežíval spor brněnské a pražské školy s tím rozdílem, že dnes si Pražáci nemohou moc vyskakovat na Brňáky, protože by byli nařčeni z „pragocentrismu“. Za brilantní pokládám Kiliásův výklad o tom, jak Bláhův federativní funkcionalismus vůbec není federativní, a sdílím jeho názor, že vazba mezi Bláhou a Masarykem je spíše proklamativní, nikoliv faktická. *První důkaz v té věci ale podal skutečně až Polák – Jarosław Kiliás.* V kontextu dějin české sociologie (nikoliv Kiliásovy knihy) nutno ovšem ocenit Bláhouv činnost organizační a editorskou, jeho neuvěřitelnou činnost recenzní (včetně literatury polské!), jež se pohřichu, jak správně Kiliás dokládá, neprojevila v jeho teoretické koncepci (řečeno kiliásovsky – vzdělaný, ale povrchní, což je jistě přehnáno až k nepřijatelné tvrdosti).

Zde pak lze demonstrovat – *pars pro toto* – jak nachází Kiliás materiály: objevil kupř. anglickou studii Traplovu o Bláhovi, našel v Archivu Akademie věd neznámý rukopis Bláhův atd.

Kiliás v úvodu konstatuje asymetričnost vztahu české a polské sociologie: je to konstatování věcné a nemá smysl předpokládat, že bude kdy jiné. Česká sociologie prostě nemá ani Malinowského, Znanieckého, Kotarbińského, Ossowského, Ossowskou, Szackého atd., atd., má svého Bláhu, Chalupného... a svá obsedantní témata. Je vlastně pro českou sociologii poctou, že se jejich dějin ujal vzdělaný, erudovaný a nesmírně pracovitý *polský* sociolog, který *se neomezil na opakování trivialit (jak zahraniční autoři většinou z pochopitelných důvodů činí), ale obohatil pohled na vývoj českého sociologického myšlení pramenným studiem a brilantní kritickou analýzou.*

Knih Jaroslawa Kiliase je po všech stránkách cennou monografií, která prizmatem jednoho problému obhlédá a posuzuje vývoj české sociologie v jejím nejzajímavějším úseku, totiž v letech 1918 až 1940. Pro českého sociologa je Kiliásova kniha v mnoha ohledech objevná, věcně je naprosto korektní a faktograficky úplná. Pokud se smím jako cizinec dopustit té troufalosti (ale přečetl jsem pěknou řádku polských knih) – Kiliásova kniha je napsána pěkným a čtivým jazykem, je vtipná a všude tam, kde to téma dovoluje, dokonce mimořádně poutavá.

Miloslav Petrusek

Pavel Barša: Politická teorie multikulturalismu

Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999, 347 s.

Téma multikulturalismu, které je v západoevropských a severoamerických zemích už po několik desetiletí považováno za jednu z nejzávažnějších společensko-politických otázek, je v českých odborných kruzích zatím takřka zcela opomíjené, nanejvýš spojované s romskou populací či s feminismem. Baršovu knihu o multikulturalismu je proto zapotřebí ocenit jako přínosnou práci. Analyzuje problematiku znevýhodněných kulturních, národních, etnických, pohlavních, sociálních a dalších skupin a otevírá potřebnou diskusi mezi různými koncepcemi multikulturalismu.

Recenzovaná kniha, jejíž interdisciplinární charakter propojuje empirickou a normativní argumentaci, rozvíjí téma multikulturalismu následujícím způsobem. První, deskriptivní část uvádí otázku multikulturalismu prostřednictvím rozboru problematické koexistence různých především etnických a rasových skupin v paradigmatických přistěhovaleckých zemích, v USA, Kanadě a Austrálii. Zaměřuje se na vztah mezi pluralitou kulturně definovaných skupin obyvatelstva, tolerancí, separací a federalismem. Druhá část se soustředí na teoretické rozbor multikulturalismu v posledních desetiletích, které probíhají zejména na pozadí diskuse mezi liberalismem a komunitarismem a pokoušejí se vyhnout jednostranně univerzalistickým a partikularistickým stanoviskům. Třetí část knihy se věnuje politickým hnutím Afroameričanů, jež se zasloužila o zvýznamnění

tématu uznání a zneuznání menšin. Centrem pozornosti je zde kulturní, politická a sociálně-ekonomická integrace rasově definovaných skupin. Čtvrtá část doplňuje teorie probírané v druhé části knihy o koncepci politiky identity formulované v rámci současné radikální politické teorie. Část poslední, pátá, se soustředí na evropský kontext a řešení etnické plurality vzniklé přistěhovalectvím mimoevropských obyvatel. V této části se prezentují také historické a současné přístupy k romské minoritě v českých zemích a možnosti multikulturního soužití české většinové společnosti s touto menšinou.

Barša rozlišuje tři základní (ideálně typové, ale nikoliv ideální) přístupy národních států k různým menšinám. Prvním modelem je asimilacionismus, který našel své uplatnění zejména ve Francii. Vycházel z předpokladu, že veřejná sféra, jež je pojímána jako prostor pohybu svobodných a rovných občanů, by měla být univerzalisticky homogenizována a partikulární skupinové zvláštnosti občanů by měly být vytěšněny do soukromí. Druhý model, který se aplikoval hlavně ve Velké Británii, představuje hierarchický kulturní pluralismus. Tento druh pluralismu do jisté míry zohledňoval nebo přinejmenším toleroval alespoň etnické a náboženské odlišnosti, přestože k nim anglická většinová kultura zaujímal nadřazený postoj. Třetím modelem, který se realizoval zejména v Německu, je přechodná diferencovaná inkorporace, pro níž jsou minoritní odlišnosti považovány za důvod k segregaci. Zatímco ekonomická integrace je zde pro minority možná, integrace občanská a kulturní je eliminována. Odpovědi na tyto tři přístupy k menšinám jsou koncepce multikulturalismu, které se pokoušejí minoritní odlišnosti integrovat (a nikoliv částečně či zcela zneuznávat) a kterým se Barša následně věnuje.

Autor knihy sice upozorňuje na rozdíl mezi koncepcí multikulturalismu uplatňovanou v evropských národních státech a pojetím kulturně etnické plurality ve státech, které se formovaly prostřednictvím přistěhovaleckých vln, ale domnívá se, že klíčové multikulturní otázky a možné odpovědi na ně zůstávají ve své obecnosti všude obdobné. Multikulturalismus chápe jako veřejné a politické zohledňování kulturních skupin a jako reakci na politiku ortodox-

ního pojetí liberálně-demokratického státu, jenž předstírá neutrální a univerzální charakter politicko-ekonomického systému, jemuž se mají podříditi partikulární skupinové odlišnosti. Úžeji potom multikulturalismem pojímá jako „pluralistickou kulturní a vzdělávací politiku.“ Barša vyzvedává význam takového pojetí multikulturalismu, které vychází z ideálu občanské rovnosti. Jelikož je uznání kulturně skupinové příslušnosti podmínkou individuální svobody, předpoklady rovné svobody v demokratické pluralitní společnosti vyžadují rovné uznání kulturních skupin, s nimiž se lidé ztotožňují. Kulturní skupiny však musejí garantovat individuální svobodu a tolerovat ostatní kulturní skupiny. Jedná se o univerzalistickou a integračnickou verzi multikulturalismu, která otevírá prostor vzájemného porozumění mezi majoritou a minoritami a která stojí proti multikulturalismu partikularistickému a separatistickému, jenž pouze posiluje identifikaci jedince se zvláštní skupinou a odmítá jej považovat za příslušníka celého lidstva. Barša inklinuje k pozici zastávané J. Habermasem a jeho definici autonomie prostřednictvím objasnění souvislosti mezi soukromou individuální svobodou a veřejnou participací občana. Tím se pokouší nalézt rovnováhu mezi všeobecně a lokálně platným stanoviskem.

Jako interní připomínku lze vznést otázky, zda bylo Baršovým záměrem členění knihy podle témat a jak je pojímán vztah mezi jednotlivými částmi knihy. Např. čtvrtá část knihy věnovaná „kulturní identitě v radikální politické teorii“ získává víceméně podobu pouze nezávislého úvodu do myšlení jednotlivých osobností radikální teorie. Možnost dalšího, zejména praktičtějšího rozpracování jednotlivých částí knihy a jejich silnějšího provázání lze nejspíše hledat ve větším využití rozsahu rozborů, které jednotliví, Baršou analyzovaní autoři nabízejí. Kupříkladu Baršovo teoretické založení knihy, jež se opírá o několik autorů včetně Charlese Taylora, by bylo možné zúročit v konkrétněji zaměřených částech knihy alespoň odkazem na jednu ze dvou hlavních Taylorových prací o multikulturalismu *Reconciling the Solitudes: Essays on Canadian Federalism and Nationalism* (Montreal, McGill-Queen's University Press 1993), která předkládá aplikaci Taylorových teoretických studií na

praktické multikulturní otázky a která je všeobecně oceňovaným příspěvkem k tématu multikulturalismu. Podobně by bylo možné využít i citovanou práci *Options for a New Canada* (Watts, Ronald/Brown, Douglas, ed., Toronto, University of Toronto Press 1991).

Nicméně, je třeba říci, že Baršova kniha je inspirativní prací. Může oslovit nejen odborníky, ale rovněž studenty a další čtenáře zajíma-

jící se o aktuální společensko-politická témata. Vytváří tak vhodné výchozí podmínky pro diskusi nad jednou z nejvlivnějších knih o multikulturalismu, *Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání* (Gutmann, Amy, ed., Princeton, Princeton University Press 1994), jejíž český překlad bude již brzo publikován nakladatelstvím Filosofia.

Marek Hrubec

Filozofický ústav
Akademie věd České republiky
a
Ústav politologie a katedra sociologie
Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Vás zvou na
interdisciplinární konferenci
Rizika demokracie a globalizace

která se bude konat
v úterý 27. listopadu 2001 od 9:30 hod.

v Praze,
v historické budově Karolina
(ve 2. patře)

Podrobnější informace:
Dr. Marek Hrubec
Filozofický ústav AV ČR
Jilská 1, 110 00 Praha 1
e-mail hrubec@praha1.ff.cuni.cz
fax (02) 2222 0138